קנא-ב **לא נחלקו** רבי יהודה ורבי יוסי **אלא בשטר מאוחר בעלמא,** שהתאריך הכתוב בו יוצא ביום חול, ולא מוכח ממנו שנכתב עם תאריך מאוחר.

דרבי יהודה המכשיר את השטר, הולך **לטעמיה,** לשיטתו **דאמר: אין כותבין שובר.** ואינו חושש אם השטר נכתב בזמנו או עם תאריך מאוחר, כיון שלעולם הלוה אינו פורע את החוב עד שיקבל את השטר ויקרענו, וכיון שנקרע השטר אין חוששים לכלום. **ולא נפיק מיניה חורבא,** ולא תצא תקלה מהשטר.

ורבי יוסי פוסל את השטר **לטעמיה,** לשיטתו, **דאמר** במקום שפרע מקצת חובו **כותבין שובר** על הפרעון החלקי, וכן במקום שאין המלווה מחזיר את השטר בטענה שאיבד אותו, פורע הלווה את כל החוב, וכותבים ללוה שובר על פרעון החוב, להודיע שפרע כל חובו.

ולכן, שטר זה, שיש בו תאריך מאוחר, פסול הוא, היות **ונפיק מיניה חורבא,** יכולה לצאת תקלה מהשטר, שאחרי זמן מסוים יוציא המלוה את השטר עם התאריך המאוחר, ויאמר שהוא שטר חדש עבור הלואה אחרת, שנעשתה בתאריך המופיע בשטר, והשובר אינו מכסה אותו, ויגבה בו שלא כדין.

מה שאין כן בשטר מאוחר שהתאריך המאוחר המופיע בו יוצא בשבת או ביום הכיפורים, אינו יכול לטעון שהוא שטר על חוב אחר, שנעשה בתאריך זה המופיע בו. ואין חשש שיגבה בו שלא כדין, ולכן הוא כשר.

ובענין כתיבת שובר שנחלקו בה במשנתנו:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אפילו למאן דאמר כותבין שובר, הני מילי שכותבים שובר, היינו דווקא **אפלגא,** על פרעון חלק מהחוב, שיש חשש שמא יחזור המלוה ויתבע את כל החוב. **אבל אכוליה,** על פרעון כל החוב, כגון שהמלוה טוען שאיבד את השטר, ואינו יכול להשיב את השטר ללוה, **לא** כותבים ללוה שובר, אלא המלוה מפסיד את תשלום החוב, שהוא הפסיד לעצמו בכך שאיבד את השטר, ואין הלווה צריך לשלם לו מבלי שיקבל לידיו את שטר החוב.

ואמרינן: **ולא היא!** אלא **אפילו אכוליה** חוב, באופן שאיבד המלוה את השטר, **כתבינן** ללוה שובר, ופורע את החוב.

וכו׳. ובאופן זה ודאי שטר מאוחר הוא, ונכתב כך שלא תבוא על ידו תקלה.

ובתוספות פירשו, שלא נכתב כך במפורש, אלא כגון שהיה כתוב בשטר תאריך, וכאשר בדקו, מצאו שהתאריך חל בשבת. או שכתבו בו ביום מסויים בשבוע שני של חודש פלוני, ונתברר שיום זה חל ביום הכיפורים או בחג. ולמרות שלא נכתב בשטר נוסח מיוחד, אנו מניחים שנכתב כך בכוונה לצורך ענין זה. והוסיפו התוס׳, שמדובר דווקא באופן שלא היה התאריך בימים הראשונים של החודש, שאז יש מקום גם לומר שהעדים טעו בתאריך משום שלא היו בטוחים בקביעות החודש.

וברשב״ם ביאר, שלא מדובר בטעות מכוונת, אלא כגון שכתבו את התאריך לפי התאריך הלועזי, ולאחר החישוב מתברר שחל בשבת או

כי הא דרב יצחק בר יוסף, הוה מסיק ביה זוזי היה נושה בו כסף **ברבי אבא.**

אתא לקמיה דרבי חנינא בר פפי, לדון בתביעת החוב.

אמר ליה רב יצחק לרבי אבא: **הב לי זוזיי,** תן לי את כספי.

אמר ליה רבי אבא: **הב לי שטראי, ושקול זוזך,** תן לי את שטרי וקח את כספך.

אמר ליה רב יצחק בר יוסף: **שטרך אירכס לי, אכתוב לך תברא.** שטרך אבד לי, אכתוב לך שובר שפרעת לי את כל החוב.

אמר ליה רבי אבא: **הא רב ושמואל, דאמרי תרוייהו,** שאמרו שניהם: **אין כותבין שובר** ללוה כאשר איבד המלוה את השטר, אלא המלוה מפסיד את תשלום החוב, שהוא הפסיד לעצמו בכך שאיבד את השטר.(6)

אמר רבי חנינא בר פפי שבאו לדון בפניו: **מאן יהיב לן מעפריה** מי יתן לנו מעפרם **דרב ושמואל, רמינן בעיינין,** ונשים אותו בעינינו, מרוב הערצתנו להם, שבוודאי גדולי עולם היו. אך מכל מקום, **הא** הרי יש לפנינו את דברי **רבי יוחנן, והא,** וגם יש לפנינו את דברי **ריש לקיש,** החולקים שניהם על רב ושמואל, **דאמרי תרוייהו,** שהם אמרו, שניהם: **כותבין שובר.**(7)

וכן כי אתא רבין אמר רבי אילעא: כותבין שובר.

בחג.

6. הנתיבות המשפט [נד א] הקשה לרב ושמואל הסוברים שבאיבד המלוה את שטרו אינו גובה את חובו, מדוע שונה שטר ממשכון, שהרי במשכון, כשהמלוה טוען שנאנס, גובה את חובו, כך גם כשטוען המלוה שנשרף שטרו מדוע אינו גובה את חובו אם אינו מביא עדים על כך, ואין לחלק ולומר ששטר חמור יותר משום שיכול לגבות בו מלקוחות, שהרי גם בשטר שאין בו אחריות ואינו יכול לגבות בו מלקוחות, אם איבדו אינו גובה את חובו.

ותירץ, ששונה משכון שאינו עצם החוב אלא דבר נפרד מהחוב, לכן הלוה אינו נפטר מתשלום החוב בזה שהוא תובע מהמלוה את המשכון, מה שאין כן בשטר שלא התחייב לשלם לו אלא בהחזרת השטר, הרי זה כאומר: איני יודע אם התחייבתי, שעל מנת כן לא התחייב, ולכן פטור מהחוב כל זמן שהמלוה אינו מחזיר לו את השטר.

והוסיף לבאר, שהמשכון הוא רק להבטחה ואין בו גביית חוב, לכן כשנאבד המשכון הרי זה כאילו אומר הלוה: איני יודע אם פרעתיך, וחייב לפרוע כדין "ודאי חוב וספק פרעון". מה שאין כן בשטר שהמחזיק בשטר נחשב כאילו החוב גבוי לו, אם כן השטר נחשב כפרעון, ויש ספק בעצם החיוב של הלוה, לכן רק אחרי שיביא המלוה ראיה בעדים שהשטר נשרף אז יחשב כטוען: איני יודע אם פרעתיך, ויתחייב הלוה כדין "ודאי חוב וספק פרעון". אבל כל זמן שלא הביא על כך ראיה בעדים, הרי זה ספק אם חייב ופטור הלוה.

7. **דין שובר:**

הריטב"א בבבא מציעא [דף כ] כתב, שבשובר הכתוב בו: חוב פלוני מחול לך בשטר זה. יש לשובר דין שטר, ושייך בו דין שטר — שעדיו בחתומיו זוכין לו, אבל הרשב"א חולק וסובר שהשובר הוא רק לראיה ואין לו דין שטר.

התוס' והרמב"ן לעיל [עז א ד"ה חוזר בשטר,

ומסתברא גם מסברא, **דכותבין שובר!**

דאי סלקא דעתא, שאם תעלה בדעתך **אין כותבין שובר,** אם כן, אם **אבד שטרו של זה** של המלוה — וכי **יאכל הלה** הלוה את ממון ההלואה, **וחדי!?** וישמח באכילת ממון אחרים בחנם!?(8)

מתקיף לה אביי: ואלא מאי תאמר? שמפני כך **כותבין שובר** ללוה, כשהמלוה טוען שאיבד את שטרו, והרי, אם כן יצא גם להיפך, שאם **אבד שוברו של זה** של הלוה — וכי **יאכל הלה** המלוה, שיגבה בשטר פעם נוספת את החוב שלא כדין, **וחדי** וישמח?

אמר ליה רבא: אין! — אכן, כי נאמר בספר משלי [כב ז]: **"עבד לוה לאיש מלוה".** שהלוה בהלואתו נחשב עבדו של המלוה, ולכן עדיף שהלוה יטרח יותר מהמלוה, ותהיה מוטלת עליו חובת שמירת השטר.(9)

ובענין שטר מאוחר שנחלקו בו רבי יהודה ורבי יוסי, **תנן התם** במסכת שביעית [י ה]:

לט ב ד"ה מחאה] נחלקו האם בשטר ראיה צריך את דעת המתחייב, והסתפק העינים למשפט איך יהיה הדין בשובר, האם צריך בו את דעת המתחייב או לא.

8. כתב הרמב"ם [מלוה ולוה כג טז]: הבא לפרוע חובו ואמר המלוה אבד לי השטר הרי זה יכתוב לו שובר ויפרע כל חובו, ויש ללוה להחרים סתם על מי שכובש שטרו וטוען שאבד, ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר השטר אצלו ועתה הניחו בכיסו הורו רבותי שישבע המלוה היסת שאבד השטר ואח"כ יפרע חובו ויכתוב שובר. וכן פסק השו"ע [כחו"מ נד ב].

וכתב המגיד משנה: ישבע המלוה שבועת היסת, ואף על פי שאין ניירו של שטר שוה פרוטה, מכל מקום מחמת ראיה שבו [שוה פרוטה, שהרי] אפילו אחר שיכתוב [המלוה] שובר, יתן לו הלוה יותר מפרוטה [עבור השטר], ולפיכך כשטען [הלוה] טענת ברי [שהשטר ביד המלוה] יש לו למלוה לישבע היסת [שהשטר אבד לו].

ובגידולי תרומה [שער לא ח"א ס"ג] כתב וז"ל: ולא ידעתי למה הוזקק [המגיד משנה] לזה [שהטעם שנשבע הוא בשביל שאינו משיב לו את עצם השטר השוה פרוטה], שהרי [גם בלא טעם זה, צריך להשבע, כי] אם לא ישבע שאבד השטר לא היה פורע כלום כיון שהוא [הלוה] טוען בריא שהוא [השטר] ביד המלוה, [ובלא שבועה אינו חייב לשלם לו] עד שיתן לו שטרו, כמבואר בשו"ע [שם סעיף ג] וז"ל: אמר המלוה: אין שטרי עתה בידי שהוא בעיר אחרת, ואכתוב לך שובר, יש מי שאומר שאין שומעין לו, כיון שהוא בעולם לא יפרע לו עד שיחזיר לו שטרו. הגה: וכל שכן אם שטרו בידו ואינו רוצה להחזירו, דאינו חייב לשלם לו עד שיחזיר לו שטרו. עכ"ל.

הש"ך [שם ס"ק ד] מיישב את המגיד משנה, שהלווה יכול רק לעכב את התשלום עד שיקבל את השטר אבל הלוה אינו יכול להמנע לגמרי מלשלם מחמת זה, כיון שהמלוה כותב לו שובר, אלא ודאי מה שהמלוה צריך להשבע היסת הוא על עצם השטר שהלוה תובעו. וכתב הש"ך, שלפי דברי המגיד משנה פרעון החוב אינו תלוי בשבועה שהשבועה היא על תביעת שווי השטר, ולכן הלוה אינו יכול לעכב את פרעון החוב עד שהמלוה ישבע, מה שאין כן לדעת הגידולי תרומה.

9. התוספות בכתובות [טז ב ד"ה כותבין שובר] כתב, שדין זה שכותבים שובר אינו דווקא

שטרי חוב המוקדמין שנכתב בהם תאריך המוקדם לזמן כתיבת השטר — **פסולין** השטרות.

כיון שמיום כתיבת השטר משועבדים נכסי הלווה למלוה, ואם לאחר תאריך השטר מכר הלווה שדותיו לאחר, וכשהגיע זמן פירעון השטר — לא היה לו ממה לשלם, יכול המלוה לגבות את חובו מהשדות הללו הנקראים "נכסים משועבדים", כלומר שמוציא אותם מידי הלוקח לגביית חובו, וזה נקרא "טורף לקוחות".

ומכאן, שאם השטר הוא מוקדם, כגון שעמד בניסן וכתב את זמן השטר שהוא חודש טבת שלפניו, הרי יכול המלוה בתוקף שטר זה לטרוף לקוחות שלא כדין, שאם מכר הלווה את נכסיו בין טבת לניסן, ויבוא המלוה ויוכיח על פי זמן השטר, ששיעבודו על הנכסים קדם למכירתם על ידי הלווה, נמצא גובה מהלקוחות שלא כדין.

לכן קנסו חכמים את המלווה, שאם שטר מוקדם בידו, הרי הוא פסול, ואין לו כל זכות לגבות בו מהלקוחות, ואפילו מהנכסים שמכר הלווה לאחר זמן כתיבת השטר[10].

והמאוחרין — אבל שטרות שנכתב בהם תאריך מאוחר, כגון שעמדו בטבת ואיחרו את התאריך שבשטר לניסן, **כשרין** השטרות, שהרי המלוה מפסיד בזה, שלא יכול לגבות מן הלקוחות אלא מהזמן הכתוב בשטר, ואם הלווה מכר נכסיו בין טבת לניסן, לא יוכל לגבות מהם את חובו.

עד כאן דברי המשנה.

אמר רב המנונא: לא שנו דין זה **אלא** גבי **שטרי הלואה, אבל שטרי מקח וממכר — אפילו מאוחרין נמי פסולין!**

מאי טעמא?

בלווה, אלא הוא הדין בכל חוב, כגון:כתובה ושטרי מקח. וכתב הרעק"א [מערכה יג] שדווקא בבעל חוב שיש עליו שעבוד כותבים שובר, אבל בפקדון שאין הנפקד בעל חוב, לדעת הכל אין כותבים שובר.

הרשב"א בכתובות [טז ב ד"ה ופרקינן] כתב, שהטעם של "עבד לוה לאיש מלוה" אינו עיקר הטעם לכתיבת שובר, אלא עיקר הטעם משום "לא יאכל הלה וחדי", שההפסד של המלוה אם יכתבו לו שטר אחר שלא יוכל לגבות מלקוחות הקודמים לכתיבת השטר השני, הפסד זה הוא בטוח, ואילו ההפסד שיש ללוה אם יכתבו לו שטר, אינו בטוח, כי לא בטוח שיאבד את השובר, וגם אם יאבדו, חשש רחוק הוא שידע המלוה שהשובר אבד ללוה ויתבענו על כל החוב. ועוד כתב הרשב"א, שגם אם עיקר הטעם שנותנים שובר, הוא מטעם "עבד לוה לאיש מלוה", מכל מקום לא חילקו חכמים בתקנת השובר, ואף במקום שאין את הטעם של "עבד לוה לאיש מלוה" תקנו לכתוב שובר, כדי שלא תחלוק.

ולפי הרשב"א יוצא שגם בפקדון כותבים שובר.

10. שיטת רש"י בבבא מציעא [עב א] ובראש השנה [ב א] ששטרי חוב המוקדמים פסולים רק לגבות בהם מנכסים משועבדים, אבל כשרים הם לגבות בהם מנכסים בני חורין, וכן סובר הרמב"ם [מלוה ולוה כג א]. אמנם בערוך לנר [ר"ה שם] כתב, שרש"י סובר כן רק לדעת רבנן

כי **זימנין דמזבין ליה ארעא,** פעמים הוא מוכר ללוקח קרקע **בניסן, וכתיב ליה** בשטר שזמן המכירה הוא **בתשרי** שלאחר מכן. **ומתרמי ליה זוזי ביני ביני, וזבין ליה מיניה.** ומזדמן לו למוכר כסף בינתיים, וחוזר וקונה את הקרקע ממנו. **וכי מטי,** כאשר מגיע חודש **תשרי, מפיק ליה,** מוציא הקונה את השטר, **ואמר ליה** למוכר: **הדר, זבנתה מינך.** חזרתי וקניתי ממך את הקרקע, והרי השטר המעיד על המכירה עכשיו.

ומקשינן: אם חוששים לכך גבי מכירה, **אי הכי,** אם כן מדוע גבי שטרי הלואה, שטרות המאוחרין כשרים, הרי גם גבי **שטרי הלואה, נמי** יש לחשוש לכך.

כי **זמנין דיזיף** פעמים שלווה **בניסן, וכתיב ליה שטרא** וכותב לו בשטר שלווה ממנו **בתשרי** שלאחר מכן, **ומתרמי ליה זוזי ביני ביני ופרע ליה,** ומזדמן ללווה כסף בינתיים ופורע את חובו למלוה, **ואמר ליה** הלווה למלוה: **הב לי שטראי,** השב לי את שטר ההלוואה, **ואמר ליה** המלוה: **אירכס** אבד **לי** השטר. **וכתיב ליה** וכותב לו המלוה ללוה **תברא** — שובר שפרע לו את החוב. אבל באמת השטר נשאר ביד המלוה.

וכי מטי זמניה מפיק ליה, וכאשר מגיע התאריך הכתוב בשטר, תשרי, מוציא המלוה את השטר **ואמר ליה** ללווה: **השתא הוא דיזפת מינאי!** שטר זה הוא על זוזים של הלואה חדשה שלוית ממני עכשיו בתשרי!

ומתרצינן: תנא זה לא חשש כן גבי שטרי הלואה, ולכן הכשיר שטרות הלואה שכתוב בהם תאריך מאוחר, משום שהוא **קסבר: אין כותבין שובר,** ואין הלווה פורע למלוה עד שיחזיר לו את שטרו, ולפיכך אין לחשוש לכך.

אמר ליה רב יימר לרב כהנא, ואמרי לה ויש אומרים **רב ירמיה מדיפתי** אמר **לרב כהנא:**

בבבא מציעא [שם], אבל לדעת רבי מאיר החולק על רבנן, סובר רש״י שאינו גובה בשטרי חוב המוקדמים אף מנכסים בני חורין.

שיטת התוספות [בבבא מציעא שם] ששטרי חוב המוקדמים פסולים לגמרי. ואם החייב מודה על החוב שבשטר — בתוספות לעיל [צד ב ד״ה קונסין] מבואר שגובה בשטר, ואילו בתוספות לעיל [קנז ב ד״ה המוקדמין] כתב, שאינו גובה בהם אף כשהחייב מודה.

וכתב הש״ך [סימן נב], שלדעת הכל, כשחייב מודה בחוב, גובה אף בשטרי חוב המוקדמין, ומה שמבואר בתוספות לעיל שאינו גובה, היינו באופן שאינו מודה בעיקר החוב אלא מודה רק שהשטר נכתב על פיו.

לדעת רש״י הסובר שבשטרי חוב המוקדמין גובה מנכסים בני חורין, קשה, שהרי העדים נפסלו כשחתמו שקר והקדימו את הזמן, אם כן כיצד סומכים עליהם לגבות מנכסים בני חורין?

ותירץ התוספות בבבא מציעא [שם], שמדובר שיש עדים המעידים על העדים החתומים שהיו אנוסים לחתום ואם הם לא היו חותמים היו הורגים אותם, או שהעדים החתומים אומרים שטעו בשנות המלך, שבאופן זה לא נפסלו מלהעיד.

הרמב״ן והרשב״א [ב״מ שם] תירצו, שמדובר באופן שהם חתמו על שטר שנכתב עם תאריך נכון, אלא שהשטר נכתב על ידי הלוה בלא הסכמת המלוה, וההלואה בפועל לא נעשתה אלא לאחר כמה ימים, והעדים טעו שאפשר לעשות כן, והם אינם נפסלים מחמת זה.

והאידנא, דכתבינן שטרי מאוחרי, וכתבינן תברא, עתה, שאנו כותבים שטרות עם תאריך מאוחר, ואנו גם כותבים שובר למי שפרע הלואה והמלוה אינו מוצא את השטר, **אמאי קעבדינן הכי?** מדוע אנו מכשירים את השטרות הללו, ואין אנו חוששים לחששו של רב המנונא.

אמר ליה רב כהנא: **בתר** אחרי **דאמר להו רבי אבא לספריה** לסופריו: **כי כתביתו** כאשר אתם כותבים **שטר מאוחרי** [מאוחר] **כתבו הכי** בשטר: **שטרא דנן, לא בזמניה כתבניה,** שטר זה לא בזמנו כתבנוהו, **אלא אחרנוהו וכתבנוהו.**

וכיון שרבי אבא צוה לכתוב נוסח זה בשטר מאוחר, שוב אין אנו חוששים לחששו של רב המנונא, לפי שאם יבוא המלוה לתבוע שנית בשטר המאוחר, יראה לו הלוה את השובר ויאמר לו שכבר פרע לו את החוב, והמלוה לא יוכל לטעון שהשטר נכתב על הלואה אחרת שנעשתה לאחר הפרעון, כיון שכתוב בשטר שהוא נעשה עם תאריך מאוחר, והרי הוא כמו שטר שכתוב בו זמנו בשבת או ביום הכיפורים, שהכשרנוהו לעיל בין לרבי יהודה ובין לרבי יוסי, כיון שמוכח מהשטר שהוא נכתב עם תאריך מאוחר מזמן כתיבתו, ולא תצא ממנו תקלה.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: והאידנא, דלא קא עבדינן הכי, עכשיו, שאין אנו כותבים נוסח זה בשטר מאוחר, מדוע אנו מכשירים שטר שיש בו תאריך מאוחר? והרי יש חשש לרמאות שחשש לו רב המנונא, כי המלוה יאמר ללוה בשעה שפורע לו את החוב שהשטר אבד לו, וימסור ללוה שובר, ולאחר שיעבור התאריך המופיע בשטר, יוציאו המלוה ללוה ויאמר לו שהשטר הוא על הלואה אחרת שנעשתה בזמן יותר מאוחר, המופיע בשטר, ויגבה בו שלא כדין!

אמר לו רב כהנא: **בתר** אחרי **דאמר ליה רב ספרא לספריה: כי כתביתו הני תברי,** כאשר אתם כותבים את השוברים הללו, הרי **אי ידעיתו זימנא דשטרא,** אם אתם יודעים את זמן השטר — **כתבו** בשובר שהוא נכתב עבור פרעון הלואה בשטר שנכתב בתאריך פלוני, ואז לא יוכל המלוה לרמות, כי אפילו אם כתב את השטר עם תאריך מאוחר, הרי השובר מוכיח עליו שהוא פרוע. אך **אי לא,** אם אינכם זוכרים את התאריך הכתוב בשטר ההלואה — **כתבו** שובר **סתמא,** שלא יהיה כתוב שום זמן בשובר, אלא רק את סכום הפרעון, **דכל אימת דנפיק** שכל זמן שיוציא עליו המלוה שטר הלואה עם סכום כזה — **לרעיה,** ירע אותו השובר הזה, שהרי לא כתוב בשובר תאריך.

ואחרי שיש ללוה שובר זה בידו, צריך המלוה להזהר מלהלות ללוה סכום דומה, שהרי ביד הלוה שובר המוכיח שפרע סכום כזה. ואם הלוהו כסכום הזה, הרי הוא הפסיד לעצמו.(11)

הריטב"א בראש השנה [שם] תירץ, שהעדים החתומים טעו לסבור שההלואה נעשתה קודם לכן, בזמן המופיע בשטר.

11. הרמב"ן הקשה, מדוע לא עושים כן גם בשטרי מקח וממכר, שיכשירו שטרות עם תאריך מאוחר, ואם המוכר יחזור ויקנה את הקרקע,